

FISKAL SIYOSAT BO‘YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR  
TAJRIBASI VA UNI QO‘LLASH MUAMMOLARI

*Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич*

*Ўзбекистон Республикаси Солиқ қўмитаси хузуридаги Фискал институти*

*“Солиқлар ва солиққа тортиш” кафедраси доценти (PhD)*

*ТЕЛ:90-644-74-77*

**Annotatsiya.** Ushbu tadqiqotda davomida turli davlatlarning fiskal siyosatni o‘rganildi, soliq ma‘murchiligi va xizmatini shakllantirish, soliq madaniyatini oshirish, soliq qarzdorliklarini kamaytirish bo‘yicha asosiy muammolari o‘rganildi. Rivojlangan mamlakatlar tajribalari ni hisobga olgan holda xulosalar shakllantirildi va milliy soliq ma‘murchiligimiz qo‘llash mumkin bo‘lgan takliflar berildi.

**Kalit so‘zlar:** soliq tushumlari, barqaror o‘shishi, byudjet xarajatlari, byudjet daromadlari, davlat boshqaruv mexanizmlari, fiskal munosabatlar, milliy soliq ma‘murchiligi.

**Аннотация.** В ходе данного исследования изучалась фискальная политика различных государств, изучались основные проблемы формирования налогового администрирования и службы, повышения налоговой культуры, снижения налоговой задолженности. С учетом опыта развитых стран были сформулированы выводы и даны предложения, которые может применить наше национальное налоговое управление.

**Ключевые слова:** налоговые поступления, устойчивый рост, бюджетные расходы, бюджетные доходы, механизмы государственного управления, фискальные отношения, национальное налоговое управление.

**Abstract.** In the course of this study, the fiscal policy of various states was studied, the main problems of the formation of tax administration and service, increasing tax culture, reducing tax arrears were studied. Taking into account the experience of developed countries, conclusions were formulated and suggestions were given that our national tax administration can apply.

**Keywords:** tax revenues, sustainable growth, budget expenditures, budget revenues, public administration mechanisms, fiscal relations, national tax administration.

## KIRISH

Har qanday davlat soliq tushumlarining barqaror o‘shishi va shunga mos ravishda ijtimoiy-iqtisodiy dasturlarni amalga oshirishga intiladi. Buning eng samarali yo‘li ishlab chiqarishni rag‘batlantirish, soliq madaniyati darajasini va soliq to‘lovchilarning javobgarligini oshirish, shuningdek fiskal siyosat va soliq munosabatlarining uyg‘unligini ta‘minlashdan iborat bo‘ladi. Biroq, dunyoning aksariyat mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi noqulay tendensiyalarning

kuchayishi sharoitida (doimiy inqiroz hodisalari, ijtimoiy keskinlik, terroristik tahdidlar, aholining qarishi, tabiiy ofatlar va boshqalar.), davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashga talab ortib bormoqda, bu byudjet xarajatlarining o‘shishiga va soliq bosimining oshishiga sabab bo‘ladi.<sup>1</sup>

Salbiy oqibatlarni minimallashtirish maqsadida vakolatli davlat organlari fiskal munosabatlarni davlat boshqaruvining jahon amaliyotining ilg‘or tajribalarini o‘rganib, ularni optimallashtirish hamda jahon iqtisodiyotining zamonaviy sharoitlariga moslashtirish maqsadida fiskal siyosat yo‘nalishlari belgilashga va o‘zgartirishlar kiritishga harakat etishadi. Ushbu yo‘nalishlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi davlatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor vazifalarini amalga oshirish uchun zarur. Bunda mavjud moliyaviy resurslarni obyektiv baholash, byudjet xarajatlarini kamaytirish zaxiralarini aniqlash va jamiyatdagi soliq tarangligini barqarorlashtirish eng asosiy vazifalardan hisoblanadi.<sup>2</sup>

### TAHLILLAR

Umuman olganda fiskal munosabatlarni davlat boshqaruvining konseptual asoslari bu turli darajadagi davlat boshqaruvida (respublika, viloyat, tuman) qabul qilingan normativ qonun hujjatlari hisoblanadi. Dunyoning ko‘plab mamlakatlarida konseptual asos birinchi navbatda davlat Konstitutsiyasi, soliq va byudjet kodekslari, shuningdek byudjet va soliq munosabatlarining turli jihatlarini tartibga soluvchi boshqa normativ-huquqiy hujjatlar hisoblanadi.<sup>3</sup>

Ayrim mamlakatlarda fiskal tizimning me‘yoriy-huquqiy bazasini rivojlantirishga yondashuvlardagi farqlar tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va siyosiy omillar, shuningdek, davlat hokimiyati organlari o‘rtasida vakolatlarni taqsimlashning amaldagi amaliyoti bilan bog‘liq [5]. Har bir mamlakat milliy iqtisodiyotning rivojlanish xususiyatlarini va davlat moliyasining holatini hisobga olgan holda, uzoq muddatli byudjetni prognozlash va rejalashtirish uchun ma‘lum mezonlardan foydalanadi, mamlakat ichida ham, jahon moliya tizimida ham doimiy ravishda o‘zgarib turadigan sharoitlarga muvofiq soliq ma‘muriyatining usullari va vositalarini doimiy ravishda takomillashtirib boradi.<sup>4</sup>

Ta‘kidlash joizki, dunyoning aksariyat mamlakatlarida soliq munosabatlarining davlat boshqaruvinini shakllantirish va rivojlantirish tendensiyalari milliy soliq

<sup>1</sup> Курбонов, М. (2020). Зарубежный опыт эффективного использования финансовых ресурсов государственных целевых фондов. Экономика И Образование, 1(5), 163–166. извлечено от [https://inlibrary.uz/index.php/economy\\_education/article/view/4823](https://inlibrary.uz/index.php/economy_education/article/view/4823)

<sup>2</sup> Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iqtisodiyotni kamaytirishda eksport-import operatsiyalarini takomillashtirish yo‘llari. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 269–275. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2884> dan olindi

<sup>3</sup> Курбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). хуфиёна иктисодиётга курашиш жараёнида бюджет интизомини мустаҳкамлашнинг зарурлиги хуфиёна иктисодиётга курашиш жараёнида бюджет интизомини мустаҳкамлашнинг зарурлиги. World Scientific Research Journal, 21(1), 153–165. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2873>

<sup>4</sup> Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iqtisodiyot sharoitida nazorat o‘rganlari faolyatini yana takomillashtirish. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 221–231. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2880> dan olindi

tizimlarini bosqichma-bosqich davlatlararo darajaga olib chiqishga qaratilgan bo‘lib, bu sohadagi nazariy yutuqlar va davlat institutlarining amaliy ehtiyojlari bilan uyg‘unlashuvi bilan birga olib boriladi. Shu munosabat bilan, soliq to‘lashdan bo‘yin tovlash, chet elga kapital olib chiqish va xalqaro shartnomalarni amalga oshirish doirasida ikki tomonlama soliqdan qochish muammosi qarshi amaliy kurash uchun turli davlatlar soliq o‘rganlar o‘rtasida axborot almashish tizimiga ehtiyoj bor.<sup>5</sup>

Ko‘pincha bunday tizim har bir davlatning asosiy savdo hamkorlari, qo‘shni davlatlari bilan ma‘lumot almashishda seziladi, Shu sababdan xalqaro tashkilotlar ishtirokchilari yoki mamlakatlar guruhlari paydo bo‘ladi, Yevropa Ittifoqi, Jahon savdo tashkilotiga a‘zo davlatlar birlashuvi bunga misol bo‘la oladi. Shuning uchun bugungi kunda Yevropa Ittifoqi ichidagi tashkiloti yagona soliq ma‘muriyati, (Intra-European organization of Tax Administrations) (bundan buyon matinda IOTA) 1996-yilda Markaziy va Sharqiy Yevropa davlatlari va Boltiqbo‘yi davlatlari tomonidan tashkil etilgan bo‘lib, uning a‘zolari (46 ta Yevropa soliq ma‘muriyati) o‘rtasida professional ma‘lumot almashish, treninglar o‘tkazish, konferensiyalar, seminarlar tashkil etish va texnik yordam ko‘rsatishga qaratilgan.<sup>6</sup>

IOTAning asosiy strategik maqsadlari qatorida quyidagilarni kiritish mumkin: a‘zo mamlakatlarning soliq ma‘muriyatlari o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash; modernizatsiya dasturlarini amalga oshirish jarayonida ushbu mamlakatlarning soliq ma‘muriyatlarini qo‘llab-quvvatlash; soliq ma‘muriyati sohasida yaxshi amaliyotlarni ommalashtirish; soliq madaniyati muntazam rivojlantirish; xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar bilan hamkorlik. Yevropa mintaqasi mamlakatlarning o‘ziga xos xususiyatlarini hamda larning iqtisodiy rivojlanish bosqichlarini hisobga olgan holda, IOTA faoliyati tashkil etiladi. Tashkilotga a‘zo har bir mamlakat soliq ma‘muriyatining shartlari va ehtiyojlariga individual yondashuv amalga oshiriladi.<sup>7</sup>

Shu sababli, soliq munosabatlarini davlat ichida ham, davlatlararo darajada ham uyg‘unlashtirish va birlashtirishning zaruriy sharti soliq to‘lovchilar va umuman jamiyat manfaatlarini hisobga olgan holda qonun hujjatlari qoidalari hamda normalarini ishlab chiqish, qabul qilishdan iborat bo‘ladi. Biroq, ko‘pincha amaliyotda soliq to‘lovchilar va davlatning manfaatlari sezilarli darajada farq qilishi mumkin, bu soliq sohasida murosaga kelishni talab qiladi (soliq to‘lovchining pul majburiyatlarini yoki soliq qarzini to‘lash va kechiktirish).<sup>8</sup>

<sup>5</sup> Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iktisodiyot sharoitida davlat moliyaviy nazorati va uni takomillashtirish yo‘nalishlari. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 248–259. <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2882> dan olindi

<sup>6</sup> Muxiddin Abdullaevich Qurbonov, & Ergashev Uyg‘un Jabborovich. (2023). kameral soliq tekshiruvda inson omilini kamaytirishda smart texnologiyalardan foydalanish istiqbollari. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 260–268. <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2883> dan olindi

<sup>7</sup> Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iktisodiyotda eksport-importni soliqqa tortish tartibi. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 176–181. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2875> dan olindi

<sup>8</sup> Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). davlat xaridlari jarayonlarini tashkil etishi va boshqarishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarni takomillashtirish. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali, 16(1), 170–177. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2715> dan olindi

Shuni ta'kidlash kerakki, har qanday davlatning nazorat qiluvchi organlarining faoliyati mamlakatda soliqlar va yig'implarni ixtiyoriy to'lash darajasini oshirishga qaratilgan. Iqtisodiyoti yuqori darajada rivojlangan davlatlarning aksariyati soliqlarni ixtiyoriy ravishda to'lashning yuqori darajasi bilan ajralib turadi. Fransiyada soliq to'lovchilar byudjetga soliq to'lovlarining deyarli 98 foizini ixtiyoriy ravishda to'laydilar, bu aholining yuqori darajadagi soliq madaniyati hamda mas'uliyatidan dalolat beradi. Shvetsiyada, 80% soliq to'lovchilar halol to'lovchilar toifasiga tegishli. Shu bilan birga, bir qator mamlakatlarda soliqlarni ixtiyoriy ravishda to'lash darajasi ancha past, buning natijasida soliq organlarining soliq to'lovchilarga bosimi va soliq qarzini majburiy undirish vositalari va tartiblaridan foydalanish natijasida byudjet daromadlari shakllantiriladi.<sup>9</sup>

Umuman davlat iqtisodiyotining rivojlanish darajasiga va xususan fiskal tizimga, tashqi va ichki muhit omillarining ta'siriga, shuningdek soliq to'lovchilarning nazorat qiluvchi organlarga bo'lgan ishonch darajasiga qarab, soliq qarzini undirishni ta'minlash uchun turli xil soliq ma'muriyatchilik vositalaridan foydalaniladi. Fransiyada soliq to'lovchilarning soliqlarni to'lash bo'yicha majburiyatlarini bajarishini ta'minlash choralari garovga qo'yilgan mol-mulkni sotishni, qarzdorning transport vositalarini soliq qarzi to'langunga qadar musodara qilishni nazarda tutadi.

Shvetsiyada soliq ma'muriyati tizimi hisobot davrida soliqlar bosqichma-bosqich to'lashni o'z ichiga oladi. Soliqlarni to'lash tartibi bo'yicha korxonalarining vaqtini va xarajatlarini minimallashtirish uchun korxonaning barcha soliqlari bir oylik to'lovda soliq xizmati hisob varag'iga o'tkaziladi. Soliqlarni shahar va davlat byudjetlari o'rtasida keyingi taqsimlash soliq inspeksiyalari tomonidan amalga oshiriladi. Shvetsiya nazorat qiluvchi organlari qarzni to'lashni kechiktirish mexanizmidan foydalanish orqali soliq qarzining paydo bo'lishining profilaktik tartib-qoidalarini faol qo'llaydilar.

Irlandiyada soliq qarzlarini boshqarishning profilaktik protseduralari bilan bir qatorda ta'sirning axloqiy jihati qo'llaniladi, uning doirasida qarzdor-soliq to'lovchilarning ismlari har uch oyda bir marta soliq huquqbuzarligi to'g'risidagi ma'lumotlar to'liq ko'rsatilgan holda ommaviy axborot vositalarida rasman e'lon qilinadi.

Portugaliyada soliq qarzlarini davlat tomonidan boshqarish, dunyoning aksariyat mamlakatlarida bo'lgani kabi, o'z vaqtida to'lanmagan soliqlar uchun qattiq jarimalar tizimini joriy etish orqali amalga oshiriladi. Xususan, agar soliq organlari tomonidan belgilangan summani o'z vaqtida soliq to'lovchi tomonidan to'lanmagan bo'lsa, jarimalar avtomatik ravishda undiriladi. Bunda jarima darhol ogohlantirishsiz va byurokratik protseduralarsiz, shu jumladan sud jarayonlarisiz undiriladi.

---

<sup>9</sup> Pardaev Fayzulla Gaffarovich, & Muxiddin Abdullaevich Qurbonov. (2023). istiqbolda qo'shilgan qiymat solig'i xisobini yuritishda avtomatlashtirilgan dashboardlardan samarali foydalanish. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 189–196. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2877> dan olindi

Shunday qilib, soliq qarzlarning oldini olish va undirish doirasida soliq munosabatlarini davlat tomonidan boshqarish vositalari va usullaridan foydalanish amaliyoti o'xshash va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Shuningdek, davlat boshqaruvining yetarli emasligi yoki pastligini ko'rsatadigan bir qator omillar mavjud, xususan: soliq to'lovchilarning noroziligi, yashirin iqtisodiyot darajasi, davlat va mahalliy darajadagi korrupsiya ko'lami, soliq to'lovchilarga sezilarli soliq bosimi, to'lashning murakkab va uzoq muddatli tartibi [4].

### XULOSALAR

Ushbu tadqiqot bo'yicha xulosalar haqida to'xtalganda moliyaviy sohada yuzaga keladigan ko'plab muammoli masalalar boshqaruv mexanizmining tartibga soluvchi komponentining nomukammalligi va davlatdagi siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatning o'zgaruvchanligi bilan bog'liq ekanligi asoslandi. Shu munosabat bilan fiskal munosabatlarni davlat tomonidan boshqarishning xorijiy tajribasini hisobga olgan holda, milliy soliq ma'murchiligimiz va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarni takomillashtirish va uyg'unlashtirishning bir qator yo'nalishlarini aniqlash mumkin, xususan:

- jamiyatda davlat tomonidan majburlash choralarini qo'llamasdan soliq to'lash majburiyati va zarurligiga ijobiy munosabatni shakllantirish maqsadida profilaktika va tushuntirish tadbirlarini o'tkazish;

- byudjetdan olinadigan soliq mablag'larining harakati va ulardan foydalanish to'g'risidagi ma'lumotlarni taqdim etish nuqtai nazaridan fiskal siyosatning axborot shaffofligini oshirish;

- qarzlari bo'lgan soliq to'lovchilarning ro'yxatlarini nashr etish orqali soliq sohasidagi qarzlarning umumiy darajasini pasaytirish;

- davlat byudjetiga soliq to'lashdan bo'yin tovlash ehtimolini kamaytirish maqsadida ular asosida elektron soliq xizmatlarini yaratish uchun zamonaviy IT-dasturiy va texnik vositalardan foydalanish.

Shunday qilib, turli mamlakatlarda davlat boshqaruvi mexanizmi faoliyati samaradorligini oshirish me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirishga, shuningdek, fiskal munosabatlarni boshqarishning yangi yondashuvlari hamda usullarini ishlab chiqishga va zamonaviy iqtisodiy sharoitlarga moslashtirishga bog'liqdir.

### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА БЮДЖЕТ НАЗОРАТИНИНГ ТИЗИМЛИ ТАҲЛИЛИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 197–210. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2878>

2. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА НАЗОРАТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ



- ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. World Scientific Research Journal, 21(1), 221–231. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2880>
3. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 248–259. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2882>
4. Мухиддин Абдуллаевич Қурбонов, & Эргашев Уйғун Жабборович. (2023). КАМЕРАЛ СОЛИҚ ТЕКШИРУВИДА ИНСОН ОМИЛИНИ КАМАЙТИРИШДА СМАРТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 260–268. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2883>
5. Қурбонов, М. (2020). Зарубежный опыт эффективного использования финансовых ресурсов государственных целевых фондов. Экономика И Образование, 1(5), 163–166. извлечено от [https://inlibrary.uz/index.php/economy\\_education/article/view/4823](https://inlibrary.uz/index.php/economy_education/article/view/4823)
6. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТДА ЭКСПОРТ-ИМПОРТНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШ ТАРТИБИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 176–181. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2875>
7. Пардаев Файзулла Гаффарович, & Мухиддин Абдуллаевич Қурбонов. (2023). ИСТИҚБОЛДА ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИҒИ ХИСОБИНИ ЮРИТИШДА АВТОМАТЛАШТИРИЛГАН ДАШБОРДЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ. World Scientific Research Journal, 21(1), 189–196. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2877>
8. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТНИ КАМАЙТИРИШДА ЭКСПОРТ-ИМПОРТ ОПЕРАЦИЯЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 269–275. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2884>
9. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТГА КУРАШИШ ЖАРАЁНИДА БЮДЖЕТ ИНТИЗОМИНИ МУСТАҲКАМЛАШНИНГ ЗАРУРЛИГИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 153–165. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2873>
10. Файзиев, Ф. А. (2023). ЎЗБЕКИСТОНДА ЎЗИНИ ЎЗИ БАНД ҚИЛИШ: РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА СОЛИҚ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ. Gospodarka i Innowacje., 42, 426-434. [https://gospodarkainnowacje.pl/index.php/issue\\_view\\_32/article/view/2099](https://gospodarkainnowacje.pl/index.php/issue_view_32/article/view/2099)

11. Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич. (2023). КЎЧМАС МУЛКНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 232–247. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2881>
12. Султанов Махмуд Ахмедович. (2023). ИНВЕСТИЦИЯ ФОНДЛАРИДА ДИВИДЕНД СИЁСАТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 16(1), 163–169. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2714>
13. Pardayevich, K. B. (2023). Analysis of the Maximum Volume of Production in Cement Production Enterprises in Uzbekistan. International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development, 5(6), 1-8. Retrieved from <https://journals.researchparks.org/index.php/IJEFSD/article/view/4460>
14. Қличев, Б. (2021, сентябрь 30). Меҳнат мотивациясида моддий рағбатлантириш таҳлили. Молия-банк тизимида илм-фан, таълимнинг инновацион инфратузилмасини шакллантириш ва ривожлантиришда тошкент молия институтининг ўрни. Конференция материаллари тўплами, Тошкент, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531256>
15. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2023). ОПЕРАЦИОН ФАОЛИЯТ НАТИЖАЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ КЎРСАТКИЧЛАР ТАҲЛИЛИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 182–188. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2876>
16. Тулаев Мирзакул Саламович. (2023). КОРХОНАЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ ФАОЛИЯТИНИ ТАШҚИ АУДИТОРЛАР ТОМОНИДАН ТЕКШИРИШ МАСАЛАЛАРИ . World Scientific Research Journal, 16(1), 252–258. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2724>
17. Қличев, Б. (2021). Хўжалик юритувчи субъектларда ишбилармонлик фаоллиги таҳлили. Актуар молия ва бухгалтерия ҳисоби, 1 (3)-сон, 1-9. Retrieved from <https://finance.tsue.uz/wp-content/uploads/2021/06/4.-Қличев-Б.pdf>
18. Қличев, Б. (2022). Истеъмолчи манфаатлари асосида маҳсулотга баҳо шакллантириш масалалари таҳлили. Iqtisodiyot: tahlillar va prognozlar, 4 (20)-сон, 170-175.
19. Ibragimov G. (2022). Keeping records of imported goods while improving customs administration in Uzbekistan. International Journal of Research in Finance and Marketing (IJRFM), 12(11), 30-34. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRFM3Nov22-Uzb.pdf>
20. Нурманов, У. А. (2022). ИҚТИСОДИЁТНИ ГЛОБАЛЛАШУ ШАРОИТИДА ЖОРИЙ АКТИВЛАР ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. "Экономика и туризм"

- международный научно-инновационной журнал, 4(6). Retrieved from <http://interjournal.uz/index.php/journals/article/view/82>
21. Нурманов, У. А. (2022). ХЎЖАЛИК СУБЪЕКТЛАРИДА ЖОРИЙ АКТИВЛАР ВА УЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИЙ КЎРСАТКИЧЛАРИ. *Журнал Инновации в Экономике*, 5(2). Retrieved from <https://tadqiqot.uz/index.php/economy/article/view/4757>
22. Рахимов М.Ю. Иқтисодиёт субъектлари молиявий ҳолатининг таҳлили. Ўқув қўлланма.-Т.:“Iqtisod-Moliya”, 2013. -390 б.
23. Nargiza Samadova. (2023). INFORMATION SOURCES OF ECONOMIC COMPETENCE ANALYSIS OF ECONOMIC SUBJECTS AND THEIR CLASSIFICATION. *Academia Repository*, 4(12), 278–283. Retrieved from <https://academiarepo.org/index.php/1/article/view/290>
24. Tulaev, M. (2020). Учет корпоративных облигаций. *Архив научных исследований*, 1(25). извлечено от <https://ejournal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/2783>
25. Yakubov Ulugbek. (2023). ISSUES OF ASSESSING THE JOINT ACTIVITY OF BUSINESS ENTITIES. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 14, 57–61. Retrieved from <https://ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/557>.
26. Yakubov U. (2021). IMPROVEMENT OF ACCOUNTING AND METHODOLOGY IN ORGANIZATION OF JOINT VENTURES. *Эконмока и бизнес: теория и практика..* 4-2 (74). ISSN 2411 0450.
27. Yakubov U. (2022). MODELING THE ANALYSIS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY. *Web of scientist: International scientific research journal* ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 2
28. Қличев, Б. (2021, ноябрь 19). Ички аудит хизмати фаолиятида иқтисодий таҳлилни такомиллаштириш масалалари. Рақамли иқтисодиёт шароитида солиқ маъмуриятчилиги ва халқаро солиққа тортиш механизмини такомиллаштириш. Халқаро конференция материаллари тўплами. Тошкент, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531234>
29. Ibragimov G. (2022). Introduction of digital solutions to the economy of Uzbekistan: problems and solutions. *International Journal of Research in IT and Management (IJRIM)*, 12(9), 34-39. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRIM2Sep22-Uzb-1.pdf>
30. Rahimov M.Yu. (2013). An analysis of the financial condition of economic entities. *Educational manual*. -Т.: Finance.
31. Ibragimov G. (2022). Digitalization of the economy of Uzbekistan: experience and prospects. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)*, 12(05), 102-109. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRESS10-May2022.pdf>



32. Tulaev, M. (2021). МҲҲС БЎЙИЧА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ: ТАЙЁРЛАШ ВА АВТОМАТЛАШТИРИШ. *Архив научных исследований*.
33. Қличев, Б. (2021). Инновацион фаолиятда асосий воситалар таҳлилини ташкил этиш масалалари. Инновацион иқтисодиёт: муаммолар, таҳлил ва ривожланиш истиқболлари. Қарши, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531216>
34. Sultanov, M. (2023). Features of Dividend Allocation and Taxation in Investment Funds of Uzbekistan. *Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR) ISSN, 2249(0892)*.
35. Klichev, B. (2014). Бошқарув ҳисобида баҳо шакллантиришни такомиллаштириш масалалари. Молия, 2014(5), 10–15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10522860>
36. Ibragimov, G., & Yakubov, U. (2015). Agricultural Development in Uzbekistan. *SCIENTIFIC ENQUIRY IN THE CONTEMPORARY WORLD: THEORETICAL BASICS AND INNOVATIVE APPROACH*, 74. Retrieved from [https://bmpubgroup.com/assets/1\\_26\\_4\\_1.pdf#page=75](https://bmpubgroup.com/assets/1_26_4_1.pdf#page=75)
37. Gayratjon Ibragimov Artikovich. (2022). GLOBAL DIGITALIZATION AND THE PLACE OF UZBEKISTAN. IV ФОРУМ «ЭКОНОМИКА В МЕНЯЮЩЕМСЯ МИРЕ» 2022 май КАЗАНЬ-ТАШКЕНТ), Казань-Ташкент. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6627529>
38. Ibragimov G. (2023). Problems of training financial analysts in the republic of Uzbekistan. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)*, 13(06), 108-115. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRESS11June23-Uzb.pdf>
39. Sagdillayeva, Z. A. (2023). BUSINESS ANALYSIS IS A NEW DIRECTION OF ANALYTICAL WORK. *Intent Research Scientific Journal*, 2(6), 93-104.
40. Asanaliyeva, S. Z. (2022). ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 49(10). Retrieved from <https://johuns.net/index.php/publishing/454.pdf>
41. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2023). TAX POTENTIAL AS AN INDICATOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(8), 41–45. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/305>
42. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2023). THEORETICAL APPROACHES TO THE CONCEPT OF "TAX POTENTIAL" AND METHODS OF ITS ASSESSMENT. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(8), 21–25. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/302>

43. Tulaev, M. (2019). Финансовая отчетность: на пути соответствия национальным и международным стандартам. *Архив научных исследований*, 1(1). извлечено от <https://ejournal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/723>
44. Tulayev M., Axmedov A. (2023). Balansning tarkibiy tuzilishi va unga ta'sir etuvchi omillar. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 8, 71-77
45. Ибрагимов, Г. А. (2023). ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ. *Gospodarka i Innowacje.*, 68-73.
46. Ibragimov, G. A. (2021). Business Analysis In The Digital Economy. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(7), 4543–4549.
47. Tulayev M. (2023). Moliyaviy hisobotning halqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 6, 134 -138.
48. Samadova Nargiza Rasulovna. (2022). ANALYSIS OF INDICATORS REPRESENTING THE ECONOMIC POTENTIAL OF ECONOMIC ENTITIES AND ITS DISTINCTIVE FEATURES. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 3(11), 108-111. Retrieved from <https://www.scholarzest.com/index.php/ejrds/article/view/2960>
49. Якубов, У. (2023). КОРХОНАНИНГ ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ КОМПЛЕКС ТАҲЛИЛИ. *Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук*, 3(4), 132–139. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/12603>.
50. М.Ю.Рахимов. (2023). МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ ТАҲЛИЛИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 211–220. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2879>